

Naturvejledning i det 21. århundrede

Handlingsplan

Titel:

Naturvejledning i det 21. århundrede. Handlingsplan

Tekst:

Fællessekretariatet for Naturvejlederordningen i samarbejde med Naturvejlederforeningen

Redaktion:

Arne Bondo-Andersen og Jacob Jensen

Tegninger:

Niels Poulsen

Layout:

Page Leroy-Cruce

Tryk:

Schultz Grafisk

Udgiver:

Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet

Udgivelsesår:

2005

1. Oplag:

1000 stk.

ISBN:

87-7279-619-7

“Naturvejledning i det 21. århundrede. Handlingsplan” kan downloades på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside: www.skovognatur.dk

Indhold

Side	5	Forord
	6	1. Naturvejledningens mål, metoder og organisering
		1.1 Naturvejlederordningens formål
		1.2 Naturvejledningens metoder
		1.3 Organisering af naturvejledning i Danmark
		1.4 Naturvejlederordningen i det 21. århundrede
	11	2. Øge sundhed og livskvalitet gennem gode naturoplevelser
		2.1 Mål og visioner
		2.2 Naturvejledning med nye mål
		2.3 Produktudvikling
		2.4 Samarbejdspartnere i udviklingsfasen og på sigt
	14	3. Borgerinddragelse og en demokratisk proces i naturforvaltningen
		3.1 Mål og visioner
		3.2 Naturvejledning med nye mål
		3.3 Produktudvikling
		3.4 Samarbejdspartnere og partnerskaber i udviklingsfasen og på sigt
	17	4. Udfoldelses- og fordybelsesmuligheder som en selvfølgelig del af varetagelsen af landskabets natur- og kulturværdier
		4.1 Mål og visioner
		4.2 Naturvejledning med nye mål
		4.3 Produktudvikling
		4.4 Samarbejdspartnere i udviklingsfasen og på sigt
	20	5. Bevare natur- og kulturværdier og biologisk mangfoldighed for efterfølgende generationer
		5.1 Mål og visioner
		5.2 Naturvejledning med nye mål
		5.3 Produktudvikling
		5.4 Samarbejdspartnere i udviklingsfasen og på sigt
	24	6. Effektmålinger af naturvejlednings indsatsområder
	25	7. Naturvejlederuddannelse og kompetenceudbygning
		7.1 Naturvejledernes uddannelse
		7.2 Kompetenceudbygning og efteruddannelse
		7.3 Organisering af uddannelse og efteruddannelse
	28	Bilag:
		Formidlingsprincipper for naturvejledere til fremme af en bæredygtig udvikling

Forord

Naturvejlederordningens formål er gennem et landsdækkende netværk af naturvejledere at give borgerne direkte oplevelser i naturen. Målet er at øge deres kendskab til naturen og medvirke til en bæredygtig udvikling. Det er en succes. Med sine nu næsten 300 naturvejledere, placeret og forankret i lokalsamfund, tilbyder Naturvejlederordningen naturoplevelser, som mange tager imod. Mere end 850.000 danskere bruger hvert år naturvejledernes 25.000 tilbud.

Ved deltagelse i naturvejlederaktiviteter møder man *engagerede mennesker*. De senere års stærke udvikling i den elektroniske nyhedsformidling har ikke gjort danskerne interesse for naturvejledning mindre – tværtimod ser det ud til, at mennesker og elektronik supplerer hinanden glimrende. Der er et stadig stigende behov for menneskelig kommunikation og kontakt.

Gode naturoplevelser er en væsentlig forudsætning for at fremme de ting vi ønsker os af velfærdssamfundet i det 21. århundrede: naturforståelse, sundhed, livskvalitet og et folkeligt medejerskab i forvaltningen af naturen. At give befolkningen gode oplevelser i naturen er netop naturvejledernes kerneydelse. Naturvejlederne skal derfor yde en vigtig indsats for vores velfærdssamfund i det 21. århundrede.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen afholdt konferencen “Naturvejledning i det 21. århundrede” i maj 2003 i Grenaa med 150 deltagere. Målet var at diskutere, hvordan naturvejledningen til stadsighed kan være med til at løse opgaverne i det 21. århundrede.

Debatten på konferencen gav klare signaler om, at det fortsat bør være naturvejledningens kerneydelse at skabe større naturforståelse blandt befolkningen. Debatten viste også, at der er behov for justeringer i naturvejledningen. Fremover

bør bl.a. sundhedsperspektivet og inddragelse af borgere i naturforvaltningen indgå i naturvejledningen. Endvidere bør naturvejledning indgå som et vigtigt redskab i grundskolen.

Miljøministeriet og Friluftsrådet har inddraget Naturvejlederforeningen og naturvejledere i arbejdet med Grenaa-konferencens resultater og hvorledes de kan omsættes til egentlig handling.

I Friluftsrådet og Miljøministeriet er vi på baggrund af ovenstående overbevist om det nødvendige i at udvikle det 21. århundredes naturvejledning med aktiv inddragelse af brugere, lokale myndigheder og organisationer.

Miljøministeriets og Friluftsrådets vision for naturvejledning i det 21. århundrede er:

“Gennem et landsdækkende netværk af naturvejledere at give borgerne direkte oplevelser i naturen med det formål at øge deres kendskab til naturen og medvirke til en bæredygtig udvikling, en sundere livsstil og en demokratisk proces gennem borgerinddragelse i forvaltningen af natur og kulturmiljø”.

I denne handlingsplan beskrives midlerne til at nå dette mål.

Connie Hedegaard
Miljøminister

Lars Mortensen
Formand for Friluftsrådet

1. Naturvejledningens mål, metoder og organisering

1.1 Naturvejlederordningens formål

Naturvejlederordningen blev etableret som en forsøgsordning med 14 naturvejledere i 1986 af Miljøministeriet og Fredningsstyrelsen, og blev gjort permanent i 1989. Ordningen var inspireret af gode erfaringer med direkte formidling i USA og England, men baseret på danske traditioner for folkeoplysning og foreningsarbejde.

Formålet med Naturvejlederordningen var fra begyndelsen at tilbyde gode naturoplevelser og derigennem skabe forståelse for, at naturen både skal benyttes og beskyttes.

Efter FN-topmødet i Rio de Janeiro i 1992 om en bæredygtig udvikling blev formålet udvidet. Naturvejlederne skulle nu også formidle danske og globale miljøforhold samt medvirke til en bæredygtig livsstil.

Formålet blev derfor revideret og fik følgende ordlyd:

“Naturvejledning er en helhedsbeskrivelse og en forklaring af et landskabs eller et områdes karakteristiske elementer og sammenhænge, der gennem direkte oplevelser fører til opdagelse af, kendskab til, viden om, respekt og omsorg for naturen og miljøet.

Formålet er at formidle:

- at naturen både er en helhed af landskab, hav, klima, planter, dyr, historie og kultur, som mennesket indgår i, er afhængig af og påvirker,
- at naturen både skal beskyttes og benyttes, om naturgrundlaget, om erhvervene og friluftslivet i området,
- om de skrevne og uskrevne regler for færdsel og ophold i det åbne land, om danske og globale miljøforhold og medvirke til en bæredygtig livsstil
- om naturen i byen og sammenhænge mellem bylivet og “miljøet”.

I løbet af 1990'erne kom kulturmiljøet stærkere ind i naturvejlederarbejdet. Og her i begyndelsen af det 21. århundrede banker sundhed og borgerinddragelse på døren som nye, relevante arbejdsområder for naturvejledningen.

Derfor inviterede Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen i maj 2003 til konference om fremtidens naturvejledning på Den Kommunale Højskole i Grenaa. Målet var at få naturvejledningens fremtid debatteret i det brede spekter af offentlige myndigheder, organisationer og institutioner, som står bag Naturvejlederordningens nu næsten 300 naturvejledere.

Konferencen i Grenaa gav klare signaler om, at naturoplevelser og naturforståelse også i det 21. århundrede skal være naturvejledernes kerneydelse. Men naturvejledningen skal i højere grad end hidtil kobles med sundhed, flere aktivitetsmuligheder samt bedre undervisning i forhold til børn og unge. Konferencen viste også, at der er en politisk vilje til en mere aktiv inddragelse af borgerne i brugen, plejen og formidlingen af vort naturgrundlag. Det giver nye roller og udfordringer for den traditionelle naturvejleder.

Dette betyder en udvidelse af naturvejledernes aktivitetsområde i forhold til “92-grundlaget”. Men det er naturligt, at nye aspekter og trends, som opstår i kølvandet på samfundsudviklingen, indgår i naturvejledernes formidlingsindsats. Derfor må mål, opgaver og prioriteringer for naturvejlederområdet fra tid til anden revideres og justeres i relation til samfundets behov, dog uden at forkaste de forsats levedygtige indsatsområder.

Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet har derfor i 2003 på grundlag af drøftelserne på Grenaa-konferencen og i samråd med Naturvejlederforeningen udarbejdet nedenstående nye formålsbeskrivelse for Naturvejlederordningen i Danmark til afløsning af formålsbeskrivelsen fra 1992. Den nye formålsbeskrivelse har i efteråret 2004 været lagt ud til debat på det elektroniske Naturvejleder Net, og affødte her en livlig debat. Formålsbeskrivelsen er justeret på grundlag af disse indlæg.

Naturvejledning giver deltagerne direkte oplevelser i naturen

Naturvejledning formidler helheder, hvor natur og kulturmiljø formidles som produkter af naturgrundlag, naturlige processer samt menneskets påvirkning af naturen.

Naturvejledning giver muligheder for at opnå erfaringer og viden om naturgrundlag samt samfundets forvaltning af natur, miljø og kulturmiljø.

Målet med naturvejledning er

- At styrke befolkningens forståelse for natur, herunder biologisk mangfoldighed, samt miljø og kulturmiljø.
- At styrke befolkningens rekreative muligheder og friluftsmæssige aktiviteter.
- At fremme befolkningens direkte inddragelse og indflydelse i natur- og kulturmiljøforvaltning.
- At inspirere til en sundere og mere bæredygtig livsstil.

Den moderniserede formålsbeskrivelse fastslår, at naturvejledning som hidtil er en helhedsformidling. Dens udgangspunkt er gennem aktiviteter i naturen at fremme en bedre natur- og kulturmiljøforståelse og en bæredygtig livsstil. Men som noget nyt i forhold til den tidligere beskrivelse fremhæver den nye formålsbeskrivelse, at naturvejledningen skal være med til at **skabe forståelse for betydningen af at bevare biologisk mangfoldighed** og den implementerer **sundhed** og **borgerinddragelse** i naturvejledningens arbejdsområde.

1.2 Naturvejledningens metoder

Naturvejledningens metoder omfatter i dag næsten alle tænkelige former for formidling i naturen. Der er stor fokus på den *direkte oplevelse* som inspiration *til opdagelse af, kendskab til, viden om, respekt og omsorg for naturen og miljøet*. Der arbejdes med metoder som involverer *alle deltagernes sanser*. Friluftsliv og friluftaktiviteter er gradvist blevet mere og mere inddraget i naturvejledningen som et redskab til at fremme målet.

I 1990'erne blev bæredygtighedsaspektet gradvist inddraget i naturvejledningen, men stadig med udgangspunkt i naturen. Også formidling af både det nære og det globale miljø blev inddraget i efteruddannelsen af naturvejledere. Naturskoler og naturcentre blev gradvist forsynet med vand- og energibesparende faciliteter og der blev indført kompostering og affaldssortering osv. Dette blev

inddraget i naturskoleundervisningen og naturvejledningen – alt sammen små enkle eksempler, der peger frem mod en ændret og mere bæredygtig livsstil.

I dag står Naturvejlederordningen overfor nye udfordringer med at inddrage især *sundhed* og *borgerinddragelse* i naturvejledningsarbejdet. Begge dele kræver en videreudvikling af naturvejledernes formidlingsmetoder.

I det 21. århundrede skal naturvejledernes formidling fortsat være præget af:

- formidlingsmetoder, der sammenkæder naturoplevelse og aktiv udfoldelse.
- at deltagerne inspireres, involveres og at deltagerne prøver selv.

Naturvejlederne skal hele tiden være åbne og afprøvende overfor nye formidlingsmetoder. Metoderne skal til stadighed videreudvikles og forbedres, men altid med udgangspunkt i naturen.

Og som noget nyt:

- Naturvejlederaktiviteter, der inspirerer deltagerne til en sund og bæredygtig livsstil skal fremmes.
- Der skal udvikles metoder til aktiv borgerinddragelse i forvaltningen af natur og kulturmiljøer.

Naturvejledningen skal tage udgangspunkt i de 11 “Formidlingsprincipper for naturvejledere til fremme af en bæredygtig udvikling”, som den danske Naturvejlederordning har udviklet sammen med International Ranger Federation og IUCN. De 11 principper er i høj grad baseret på danske naturvejledererfaringer gennem 15 år, og de danner et værdigrundlag for naturvejledningen. Principperne er gengivet som bilag 1 i denne handlingsplan.

1.3 Organiseringen af naturvejledning i Danmark

1.3.1 Baggrund

Den danske Naturvejlederordning er opbygget som en netværksordning. Det betyder, at de enkelte naturvejledere er ansat af mange forskellige arbejdsgivere: Kommuner (naturskoler), Skov- og Naturstyrelsen, amter, foreninger, institutioner, friluftsgårde, naturcentre og museer. Alle er tilknyttet **Naturvejlederordningen**.

Naturvejledere tilknyttet Naturvejlederordningen har gennemgået en efteruddannelse, populært kaldet "*Naturvejlederuddannelsen*". Deres formidling er baseret på Naturvejlederordningens formålsbeskrivelse og de har ret til at bære Naturvejlederordningens logo, ugle.

Centralt koordineres Naturvejlederordningen af et sekretariat, som organiserer naturvejlederuddannelsen, støtter naturvejledernes udviklingsprojekter, udsender materiale til naturvejlederne, markedsfører naturvejlederne i form af en elektronisk oversigt over disse, stiller et elektronisk netværk til rådighed for naturvejlederne og udgiver Naturvejlederordningens årsberetning.

Fra 1986 til 1998 lå Naturvejlederordningens sekretariat i Skov- og Naturstyrelsen. I 1992 blev administrationen af Tips- og Lottomidler til friluftslivet overført til Friluftsrådet. Samtidig blev det besluttet, at løntilskud til naturvejledere fremover skulle afholdes af Tips- og Lottomidler til friluftsliv. Friluftsrådets konkrete involvering i Naturvejlederordningen via Tips- og Lottomidler medførte et tæt samarbejde mellem Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen. I 1998 besluttede de to parter at formalisere samarbejdet ved at oprette "**Fællessekretariatet for Naturvejlederordningen**". Medlemmerne af Fællessekretariatet sidder rent fysisk 2 steder – men er forbundet elektronisk. Syv år med Fællessekretariatet på denne måde har vist, at det fungerer fint.

Naturvejlederordningen blev etableret i et tæt samarbejde med grønne foreninger, turisterhvervet, land- og skovbrug, museer, amter, kommuner og Undervisningsministeriet. Frem til 2002 var disse interessenter samlet og organiseret i et rådgivende Naturvejlederudvalg. Efter 2002 har Fællessekretariatet ad forskellige kanaler opretholdt forbindelsen til Naturvejlederordningens interessenter, bl.a. ved den tidligere omtalte konference i Grenaa i maj 2003.

I 1993 organiserede naturvejlederne sig i et fagligt forum og stiftede Naturvejlederforeningen. Naturvejlederudvalget aftalte på daværende tidspunkt med foreningen, at denne skulle overtage to funktioner fra Naturvejlederordningen, nemlig udgivelsen af et fagligt magasin og afholdelse af årsmøde for alle naturvejledere. Naturvejlederforeningen er en vigtig samarbejdspartner for Fællessekretariatet, og der er tæt kontakt mellem Fællessekretariatet og foreningens bestyrelse.

I 1986 indregistrerede Miljøministeriet en "Naturvejlederugle" som Naturvejlederordningens logo. Alle, der har gennemført naturvejlederuddannelsen, har ret til at bære logoet og benytte det på brevpapir, tryksager etc. Logoet er Naturvejlederordningens kvalitetsstempel.

1.4 Naturvejlederordningen i det 21. århundrede

Naturvejlederordningen koordineres af en central myndighed – Miljøministeriet – og en selvstændig interesseorganisation – Friluftsrådet – i fællesskab. Dette er også internationalt en enestående konstruktion. Den danske Naturvejlederordning har gennem sine 18 år vist, at denne model er “bæredygtig” og at den måde, den er opbygget på, er dynamisk og fleksibel nok til løbende at kunne tilpasse Naturvejlederordningen til udviklingen i samfundet.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen er derfor indstillet på som ligeværdige parter, at fortsætte det tætte samarbejde med at drive og videreudvikle Naturvejlederordningen ind i det 21. århundrede.

Friluftsrådet og Skov- og Naturstyrelsen vil gennem arbejdsgrupper, møder og konferencer til stadighed holde tæt kontakt om Naturvejlederordningen både med naturvejlederne gennem ikke mindst Naturvejlederforeningen og med Naturvejlederordningens interessenter i form af såvel offentlige myndigheder som grønne foreninger, turisterhverv, land- og skovbrug og museer.

2. Øge Sundhed og livskvalitet gennem gode naturoplevelser

2.1. Mål og visioner

Naturvejledning skal bidrage til at øge sundhed og livskvalitet hos befolkningen gennem gode naturoplevelser.

Naturvejlederne kan styrke og udvikle befolkningens interesse for at komme mere ud i naturen, både til aktiviteter og til “almindelige” cykel- og gåture, som er vor mest almindelige danske friluftaktivitet, analogt til fx Norges ski- og vandreture.

Aktiviteter i naturen kan være et godt og flersidigt tilbud til alle døgnet rundt. Det kan give både den fornødne motion, ro i sindet og gode naturoplevelser alene eller sammen med familie eller venner. Naturvejledning er derfor et godt og nutidigt tilbud til danskerne, der kombinerer naturforståelse og naturoplevelser med livsforlængende motion og bevægelse.

Gode oplevelser i naturen kan føde interessen for at bevæge sig i naturen som et alternativ til indendørs aktiviteter i fx et fitnesscenter.

Visionen er, at naturvejlederne udvikler målrettede og synlige tilbud, der bidrager til at øge sundhed og livskvalitet til glæde for den enkelte og for samfundet.

2.2. Naturvejledning med nye mål

De nye mål er at begynde en målrettet udvikling og afprøvning af naturvejledertilbud, der direkte bidrager til at øge befolkningens sundhed og livskvalitet. Der er tale om at udvikle både direkte formidling, hvor naturvejlederen møder deltagerne ansigt til ansigt og indirekte formidling, som er et “gør det selv tilbud” gennem pjecer, foldere og aktiviteter i naturen.

Målet er, at naturvejlederne bidrager dels med forskellige nye former for naturvejlederaktiviteter, dels udvikler tilbud til nye målgrupper, der i dag er sjældne gæster i naturvejledersammenhæng. En del af dette arbejde kan udføres ved at naturvejlederne søger nye samarbejdspartnere.

Naturvejlederordningen må arbejde på at styrke og udvikle befolkningens interesse for at komme mere ud i naturen. Det kan bl.a. gøres ved at skabe synlighed om muligheder, aktiviteter og tilbud.

2.3. Produktudvikling

Nye målgrupper

At udvikle tilbud til de grupper, som har størst behov for bevægelse (fx de mindst aktive). I denne gruppe er måske de personer, som ikke plejer at benytte traditionelle naturvejledertilbud. Nye tilbud bør være udformet på en måde der ligger op til, at disse personer fortsætter aktiviteterne på egen hånd efter samværet med naturvejlederen. Det er vigtigt at lære nye målgruppers ønsker at kende for at kunne udvikle relevante tilbud til dem.

Synlighed

Naturvejledere kan evt. annoncere ture og aktiviteter via praktiserende læger (fx turfoldere i venteværelse).

Aktiviteter såsom motion, bevægelse og sundhed bør omdøbes og omsættes til oplevelser i naturen på egen hånd eller med naturvejlederen.

Naturvejlederordningen kan tage initiativer til at markedsføre og synliggøre naturvejlederne i relation til sundhed gennem kampagner, aviser, radio og TV.

Nye aktivitetstilbud

Børn og unge kan stimuleres og motiveres til bevægelse via actionpræget friluftsliv, fx mountain-biking, havkajak, klatring, snorkling m.v. Der er behov for at disse aktiviteter udvikles i sammenhæng med naturvejledning.

Naturvejledere kan tage initiativ til eller stimulere arbejdet med at etablere områder, hvor fysiske aktiviteter og friluftsliv kan dyrkes. Nogle bør have en størrelse, så de kan rumme flere skoleklasser på én gang. Her kan der være aktivitetsmuligheder, fx klatring, stenkast, rappelling, cykling, gamle lege etc. Og der kan fx etableres "Skovlegepladser" med tilhørende naturformidling, der henvender sig til større børn.

Naturvejledning med nye samarbejdsflader

Naturvejledere kan søge nye samarbejdspartnere, fx lokale hjerteforeninger, idrætsforeninger, læger og andre og her tilbyde naturvejlederaktiviteter med indhold af fysisk aktivitet.

Der skal etableres forsøg med tilbud om naturvejledning overfor større virksomheder. Virksomhederne kan fx modtage tilbud (fx i uge 24, der er sundhedsuge) om traveture/naturvejleder-aktiviteter i lokalområdet af en til to timers varighed. Der kan etableres "pause-natur-stier" med start og slut fra virksomheden.

Større virksomheder kan købe en naturvejleder-pakke med et antal aktiviteter pr. år. Fx eftermiddage i lokalområdet samt evt. specielle arrangementer af mere eksotisk karakter – natursafari og andre ekskursioner – evt. henvendt til familier.

Konkret vil Naturvejlederordningen de kommende år:

- Støtte projekter, der sigter på at udvikle tilbud til de grupper, som har størst behov for bevægelse (fx de mindst aktive). I disse gruppe findes måske de personer, som ikke plejer at benytte traditionelle naturvejleder-tilbud.
- Støtte udviklingen af naturvejledning i sammenhæng med actionpræget friluftsliv som udtryksform, fx mountain-biking, havkajak, klatring, snorkling m.v.
- Støtte etablering og udvikling af skovlegepladser for de større børn med tilhørende naturvejledning.
- Støtte udviklingen af naturvejledning med nye samarbejdspartnere fx lokale hjerteforeninger, idrætsforeninger, boligforeninger, læger og andre med at tilbyde ture/fysisk aktivitet. Eller naturvejledertilbud henvendt til større virksomheder på niveau med virksomhedernes tilbud om fitnesscentre.
- Støtte etableringen af "pause-natur-stier" med start og slut fra en større virksomhed eller et område med virksomheder.
- Støtte udviklingen af tilbud til virksomheder om at købe en naturvejleder-pakke med et antal aktiviteter/år. Fx eftermiddage i lokalområdet samt evt. specielle arrangementer af mere eksotisk karakter – ekskursioner, evt. til familier.
- Fortsat udvikle store fællesarrangementer. Regionale og nationale arrangementer som fx Skovens Dag og Fjordens Dag trækker mange af huse også fra de grupper, der normalt ikke kommer ud. Endvidere synes disse arrangementer at have god spredningseffekt som øjenåbner for rekreative muligheder. Der bør dog gennemføres en analyse af, hvorvidt disse aktiviteter har den ønskede effekt.
- Faste ture en dag om ugen appellerer til mange (fx i idrætsorganisationer). Her må naturvejledere give tilbud om fx vandre-, cykel- og sejlture. Det skal være lokale aktiviteter. Gentagelsen er god i forhold til bevægelsen og til at styrke de sociale bånd blandt deltagerne. Det kan fx være regelmæssige vandreture i faste programmer.
- Naturvejlederordningen bør markedsføre sig i forhold til sundhed, fx med udgivelse af postkort. I denne sammenhæng med dogmer, som kobler sundhed – livskvalitet – naturvejledning: Ord/begreber: Harmoni; Bevægelse; Positive oplevelser; etc.

2.4 Samarbejdspartnere i udviklingsfase og på sigt

Der er mange nye udfordringer at tage fat på i relation til naturvejledning, sundhed og livskvalitet. Mange samarbejdspartnere vil findes på lokalt niveau, fx i den enkelte naturvejleders nærområde.

Idrætsforeninger, lægehuse, Hjerteforeningen, Ældresagen og større lokale firmaer er oplagte samarbejdspartnere.

3. Borgerinddragelse og en demokratisk proces i naturforvaltningen

3.1 Mål og visioner

Naturvejlederne skal bidrage til at skabe et bredt folkeligt engagement i naturpolitik og til at alle danskere føler et medejerskab til Danmarks natur, gerne forankret i en levende interesse for den natur, folk selv kender og færdes i til hverdag.

Det er nødvendigt med et folkeligt engagement i beskyttelse og bæredygtig forvaltning af Danmarks natur og kulturmiljø, hvis det skal lykkes at bevare værdierne til gavn og glæde for den nuværende og de kommende generationer. Derfor skal der skabes en bred forståelse for hvordan naturen fungerer, dens sårbarhed og mulighederne for at standse tilbagegangen i biodiversitet og tab af kulturmiljøværdier.

Formidling af naturen, dens ressourcer og mangfoldighed er centrale emner, hvis forståelsen af de ofte komplicerede sammenhænge i naturen og mellem menneske, samfund og natur skal blive almen viden. Gode muligheder for naturoplevelser, og for at udøve friluftsliv, er væsentlige forudsætninger for at fremme naturforståelsen. Ikke mindst børn er en vigtig målgruppe når det gælder om, på lang sigt, at skabe en god og varig naturforståelse i befolkningen.

Også internationalt er det erkendt, at borgerinddragelse og medejerskab er nødvendige elementer, hvis en miljøpolitik skal lykkes. Danmark har tiltrådt 4 konventioner, der alle forpligtiger til borgerinddragelse: Ramsarkonventionen, Biodiversitetskonventionen, Klimakonventionen og Århuskonventionen.

Forskningsresultater viser, at der er stor interesse blandt danskere for at få mere indflydelse på naturforvaltningen. Det kræver åben dialog og reel medindflydelse til borgerne at skabe den mangfoldighed af løsninger, der er brug for, så naturen kan beskyttes og sikres, således at så mange som muligt har glæde af den.

Der er mange definitionsproblemer forbundet med ordene borgerinddragelse og medejerskab. Mange forbinder fx ordet borgerinddragelse med fysiske aktiviteter i naturen – borgerne inviteres til fx at være med til naturpleje. Men mange mennesker har en travl hverdag og har ikke tid til dette, selvom de er interesseret i naturen og føler et ansvar for denne. Disse mennesker er også en vigtig målgruppe for det fremtidige arbejde. Også ordet medejerskab er svært at definere, ikke mindst når det gælder det juridiske ansvar for aktiviteter udført af andre på fx offentlige arealer. Der er derfor behov for konkrete pilotprojekter, hvor problemstillingerne afklares.

En række nationalpark-pilotprojekter og undersøgelsesområder virker i disse år som “udviklingsværksteder” for forsøg med borgerinddragelse i naturforvaltningen. Hvis projekterne resulterer i oprettelsen af danske nationalparker, vil disse blive kerneområder for naturvejledning og borgerinddragelse blandt mange andre områder.

3.2 Naturvejledning med nye mål

Naturvejledernes styrke er deres evne til at formidle og deres store kendskab til den lokale natur og til lokalbefolkningen. Derfor kan naturvejlederne komme til at spille en stor rolle i udviklingen af den lokale dialog om borgerinddragelse og medejerskab til naturen.

I udlandet er der en mere udbredt tradition for at inddrage frivillige i forvaltningen af naturen. I flere udenlandske nationalparker findes såkaldte venneforeninger, der bidrager til at løse konkrete opgaver i samarbejde med myndighederne. Det styrker engagementet, giver medejerskab til naturen og kontinuitet i naturpolitikken. Erfaringerne viser, at de bedste resultater på dette område oftest opnås ved en kombination af frivillige og professionelle. Det er en oplagt ny opgave for naturvejlederne at fungere som inspiratorer for venneforeninger og som instruktører ved løsning af praktiske opgaver i naturen.

Også udviklingen af nye kombinationer af partnerskaber mellem myndigheder, lokale foreninger og erhvervslivet er en oplagt ny opgave for naturvejlederne.

3.3 Produktudvikling

Der er brug for konkrete udviklingsprojekter, hvor naturvejledernes formidlings-evner og lokalkendskab udnyttes til at fremme borgerinddragelse, etablering af venneforeninger og nye partnerskaber. Erfaringerne fra alle udviklingsprojekter skal formidles videre, så de indvundne erfaringer udnyttes optimalt.

Konkret vil Naturvejlederordningen i de kommende år:

- Støtte og stimulere forsøg med inddragelse af frivillige og oprettelse af støtteforeninger. Af særlig interesse for naturvejledere kan være grupper af frivillige, der indgår i formidlingsopgaver. I forsøget skal indgå træning i formidlingsteknik og organisering af samspillet mellem frivillige og professionelle.
- Udarbejde en håndbog i oprettelse af støtteforeninger.
- Oprette en elektronisk håndbog med gode ideer til, hvordan naturvejledere rent praktisk kan arbejde med borgerinddragelse i naturforvaltningen. Håndbogen oprettes som en "åben håndbog", som naturvejledere mv. til stadighed kan supplere med nye eksempler.
- Styrke naturvejledernes kompetence i arbejdet med borgerinddragelse og medejerskab gennem inspiration, temadage og kurser. Alle relevante erfaringer med borgerinddragelse såvel fra naturvejledernes egne projekter som fra lærestudier, forskningsinstitutioner og Grønne Guider, skal formidles til naturvejlederne, så erfaringerne udnyttes optimalt.
- Nyttiggøre de mange erfaringer med borgerinddragelse, der er gjort i nationalpark-pilotprojekterne.
- I nødvendigt omfang hente inspiration fra udlandet.

3.4 Samarbejdspartnere og partnerskaber i udviklingsfasen og på sigt

Der er mange nye opgaver at tage fat på og mange partnere at samarbejde med. Partnerne skal overvejende findes i det enkelte lokalområde, hvor et godt samspil med lokale foreninger og lokale ressourcepersoner er helt afgørende for et godt resultat. Det må forventes, at en række nye idéer vil udspringe af arbejdet med Nationalpark-pilotprojekterne og undersøgelsesområderne.

4. Udfoldelses- og fordybelsesmuligheder som en selvfølgelig del af varetagelsen af landskabets natur- og kulturværdier

4.1. Mål og visioner

Naturvejlederne skal være med at sikre en afbalanceret benyttelse af naturen, så der både bliver plads til friluftaktiviteter og til stille fordybelse.

Der er pres på naturen fra erhverv, byudvikling m.v., og samtidig er naturoplevelser og friluftsliv en af danskernes vigtigste fritidsaktiviteter. Friluftsfaciliteter og støttepunkter for friluftslivet spiller derfor en stadig større rolle. Der etableres flere og flere nye vandreruter, fugletårne og shelterpladser, og “gå selv-på-iagttagelse”-temaer vinder stadig frem.

Mennesker har forskellige natursyn og ofte også modstridende interesser i at færdes i naturen. Det vil derfor fortsat være en vigtig opgave, at søge at skabe plads til alle og at sprede presset på områder, arealer, årstider og tider på døgnet. Når vi på den måde kanalisere færdslen skåner vi naturen og sikrer folk muligheder for at dyrke deres friluftsliv, uden at genere andre. Naturvejlederen er med sit store lokalkendskab central i denne forbindelse og dermed i den fleksible naturforvaltning. Naturvejlederen kan ved at bidrage til planlægningen af fx statsskove, andre skove og naturområder være med til at sikre, at der tages hensyn til sårbar natur eller kultur eller særligt sårbare lodsejere – og på den måde være med at skabe plads både til friluftaktiviteter og til den stille naturgæst, der ønsker fred til fordybelse.

4.2. Naturvejledning med nye mål

Det er et mål, at prioritere naturvejledernes arbejde med faciliteter og støttepunkter for de, som gerne vil ud i naturen. Naturvejledernes rolle er dels at hjælpe som vejleder for den konkrete etablering af støttepunkter for friluftslivet og dels i forbindelse med at tilrettelægge tilhørende naturvejledning.

Det er endvidere et mål, at naturvejledere er med til at kanalisere færdslen i naturen og sikre folk muligheder for at dyrke deres friluftsliv, uden at genere andre.

Naturvejledernes rolle som katalysator i lokalsamfundet må udvikles og styrkes. Naturvejledere skal blive bedre til at sætte lokale projektgrupper i gang – og støtte dem i arbejdet med at tilrettelægge udfoldelses- og fordybelsesmuligheder. Det vil give gode muligheder for lokal fordybelse i natur- og kulturmiljøer.

4.3. Produktudvikling

Udfoldelses- og fordybelsesmuligheder for oplevelser i naturen kan forbedres ved at tilbyde en række faciliteter, såsom observationstårne og -skjul, madpakkehuse, shelters, stier m.v. Naturvejlederen tilrettelægger tilhørende formidling. Ideen er også nogle steder at etablere adgang til områder, som der måske traditionelt ikke har været adgang til.

Der bør etableres en række vandreruter. De skal have forskellig længde og give mulighed for at stimulere forskellige former for udfoldelse og fordybelse i landskabet. Det kan fx være naturstier med tilhørende natur- og kulturmiljøformidling. Stierne kan fx udgå fra skoler, større virksomheder, bysamfund, trafikknudepunkter m.v. Det kan være meget lange ruter, der kan følges over flere dage eller det kan være korte "pause-stier". I tilknytning hertil bør naturvejledere have udarbejdet skilte, foldere, kort eller plancher, der kan formidle naturen undervejs. Til særlige målgrupper kan der udvikles koncepter med rekvisitkasser eller undersøgelsesstationer.

Det vurderes, at en del af befolkningen er nervøs for at fare vild i naturen. Flere markerede vandrestier vil derfor kunne føre til flere udfoldelsesmuligheder.

Samarbejdet mellem naturvejledere i en region om fx lejrskoler eller andre grupper af "langtidsbesøgende" kan give de fornødne muligheder for oplevelser. Der kan udvikles koncepter, hvor en klasse som en stafet gives videre fra naturvejleder til naturvejleder.

Nogle naturskoler kan fx udvides til lokale naturcentre i lighed med lokale kulturcentre eller til grønne forsamlingshuse. Museer kan kombinere de kulturelle tilbud med naturformidling. Naturskoler kan henvende sig bredere med tilbud uden for skoletiden, rettet til familier, turister m.fl. Et større udviklingsprojekt om fremtidens naturskoler er allerede sat i værk og løber over 3 år fra 2004.

Via samarbejde med kulturinstitutioner kan naturen åbnes for langt flere mennesker. Naturvejledere og kulturinstitutioner kan danne partnerskaber og gå sammen om at skabe kulturelle rum i naturen.

Konkret vil Naturvejlederordningen i de kommende år:

- Videreudvikle den klassiske natursti med en række "gør-det-selv" formidlingstilbud om aktiviteter i naturen. Dette vil øge mulighederne for udfoldelse og fordybelse væsentligt. En målrettet indsats, hvor mange naturvejledere i lavsæsonen (typisk vinter), hver udarbejder blot få formidlingstilbud, vil skabe mange "gør-det-selv" formidlingstilbud i den danske natur.
 - Udvikle metoder til at måle både kvantitet og kvalitet af disse "gør-det-selv" formidlingstilbud.
 - Skabe et landsdækkende overblik over de mange muligheder for naturoplevelser i landet. Det vurderes, at det som bruger er vanskeligt at få overblikket, da der mangler en landsdækkende oversigt over alle tilbuddene. Natur-webportalen Naturnet.dk må sammen med et landsdækkende elektronisk friluftskort videreudvikles, så de tilsammen giver et nationalt overblik over både udfoldelses- og fordybelsesmuligheder i den danske natur. Naturvejlederne må lokalt/regionalt gøre en indsats for at samle informationer om udfoldelsesmuligheder og fordybelsesmuligheder i naturen.
-

4.4. Samarbejdspartnere i udviklingsfasen og på sigt

Mulige nationalpark-områder vil kunne fungere som laboratorier for eksperimenter og konkrete afprøvninger af udfoldelses- og fordybelsesmuligheder i naturen.

5. Bevare natur- og kulturværdier og biologisk mangfoldighed for efterfølgende generationer

5.1 Mål og visioner

Naturvejlederne skal være med til at skabe forståelse for, at vi skal sikre en høj biologisk mangfoldighed i Danmark og at vi skal standse tabet af biodiversitet senest i 2010. De skal være med til at skabe forståelse for at sikre vore kulturmiljøer og hermed medvirke til, at alle, nu og i fremtiden, har mulighed for at opleve historien i landskabet.

Det danske kulturlandskab med levesteder for flora og fauna er skabt gennem menneskets samspil med naturen i årtusinder. Vi skal sikre, at denne landskabelige og kulturhistoriske diversitet og kvalitet bevares såvel af hensyn til flora og fauna som af hensyn til os mennesker. Tilsammen er det med til at give os livskvalitet samt historisk bevidsthed og identitet. Dertil kommer, at vi har en moralsk pligt til at forhindre, at arter, naturtyper og kulturminde, der er udviklet gennem tusindvis af år, forsvinder.

Men den danske natur har ikke kun betydning for os danskere. Danmark rummer megen natur af europæisk og international betydning. I vinterhalvåret er Vadehavet, de lavvandede danske farvande og vådområderne, således levested for millioner af vandfugle fra Skandinavien og store dele af Rusland. Om foråret kommer millioner af trækfugle til Danmark for at yngle eller for at fouragere på deres vej mod nord.

Internationalt har Danmark forpligtet sig – og dermed os alle – til at yde en indsats for biologisk mangfoldighed. Det er sket gennem internationale aftaler, ikke mindst ved tiltrædelsen af Konventionen om Biologisk Mangfoldighed fra 1992 og gennem EU-samarbejdet. Biodiversitetskonventionens formål er ikke alene beskyttelse af biodiversitet, men også at sikre bæredygtig udnyttelse af naturens ressourcer.

For at beskytte vor internationalt vigtige natur, er der udpeget 254 EU-Habitatområder og 112 EU-Fuglebeskyttelsesområder i Danmark. Og sammen med de øvrige EU-lande har Danmark vedtaget at stoppe tabet af biodiversitet senest 2010.

5.2 Naturvejledning med nye mål

I regeringens “Handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse i Danmark 2004-2009” slås det fast:

“Det folkelige engagement i beskyttelsen og i en bæredygtig forvaltning af naturen er afgørende for, om resultaterne kan nås. Dette er en forudsætning for, at skabe en bred forståelse af, hvordan naturen fungerer, dens sårbarhed og mulighederne for at standse tilbagegangen i biodiversiteten. Undervisning om og formidling af naturen, dens ressourcer og biodiversiteten er centrale emner, hvis forståelsen af de ofte komplicerede sammenhænge i naturen og mellem menneske, samfund og natur skal blive udbredt fælleseje. Bedre muligheder for at få gode oplevelser og rekreation i naturen, er en væsentlig forudsætning for at fremme naturforståelsen.”

Regeringen skitserer i sin handlingsplan, at redskaberne til at nå dette mål bl.a. er, at stimulere og udbygge biodiversiteten i undervisningen. Endvidere, at udvikle en bred vifte af natur- og friluftstilbud særligt for børn og unge som en integreret del af Miljøministeriets forvaltning af offentligt ejede arealer. Der skal udvikles nye

partnerskaber mellem den private og den offentlige sektor. Desuden vil naturvejlederordningen fortsat blive videreudviklet, så naturvejledning bliver et redskab til fremme af en øget forståelse for og medejerskab til naturen. Naturvejlederne skal formidle viden om biodiversitet og sætte den lokale, nære natur i et internationalt perspektiv.

Regeringens handlingsplan fastslår således, at naturvejledning er et vigtigt redskab til at nå målene. Den placerer Naturvejlederordningen centralt i det fremtidige arbejde med at sikre den mangfoldige danske natur.

Naturvejlederne er godt rustede til opgaven. De arbejder allerede i dag målrettet på, at skabe øget naturforståelse gennem gode førstehåndsoplevelser i naturen.

Et af instrumenterne til, hvordan naturoplevelser kan bidrage til at give en bedre sammenhæng mellem hverdagen og en bæredygtig livsstil, er de 11 principper, som den danske naturvejlederordning har udarbejdet i samarbejde med IUCN og International Ranger Federation. De blev diskuteret, tilrettet og vedtaget på International Ranger Federation's 4. Verdenskongres i Australien i marts 2003 med titlen "Formidlingsprincipper for naturvejledere til fremme af en bæredygtig udvikling".

Disse principper danner et godt grundlag for naturvejledernes formidlingsindsats for, at standse tilbagegangen i den biologiske mangfoldighed og bevare vor kulturarv. Principperne bringes som bilag til denne handlingsplan.

De danske naturvejledere er allerede et meget vigtigt led i den generelle beskyttelse af biologisk mangfoldighed og natur- og kulturmiljøværdier. Men profilen skal skærpes gennem en målrettet videreudvikling af naturvejledningens metoder. Det kan fx være borgerinddragelse i naturovervågning, formidling og pleje af natur og kulturmiljøer.

5.3 Produktudvikling

Både på natur- og kulturmiljøområdet er der brug for, at udvikle nye formidlingsmetoder, og de erfaringer, som et mindre antal naturvejledere har opnået, bør bruges optimalt i dette udviklingsarbejde.

Med hensyn til materiale til børn er det naturligt, at der foretages en kobling med de kommende års udviklingsarbejde omkring udeundervisning, udeskoler og natur-skoler.

For både børn og voksnes vedkommende skal der videreudvikles metoder, der engagerer deltagerne i praktiske opgaver som anskueliggør biodiversitet.

Arbejdet med at integrere kulturmiljøet i naturvejledningen skal fortsættes.

Der skal gøres en indsats for at betydningen af, at bevare biodiversitet og kulturmiljøer indgår endnu bedre end hidtil, både i naturvejledningen og i naturformidling i form af foldere, informationstavler eller udstillinger.

Rent konkret vil Naturvejlederordningen i de kommende år:

- Styrke og udbygge samspillet mellem naturvejledere og grundskole. Anvende erfaringer fra naturvejlederordningen, herunder naturskoler, til at udvikle undervisningsmateriale om biodiversitet til brug for børn og unge.
 - Afholde temadage for naturvejlederne om Ramsarkonventionen, Biodiversitetskonventionen og Natura 2000 for at opruste naturvejlederne til formidlingen af disse.
 - Via afholdelse af temadage, kurser og artikler skabe større opmærksomhed omkring kulturmiljø, så det i endnu større grad bliver en del af naturvejledningen. Formålet er, at stimulere til en øget indsats, såvel blandt myndigheder som borgere, for at bevare og pleje vore kulturhistoriske værdier.
 - Udarbejde et idekatalog over formidling af kulturmiljøer til børn.
 - Oprette en elektronisk håndbog med gode ideer til, hvordan naturvejledere aktivt kan medvirke til pleje og/eller beskyttelse af natur og kulturmiljøer.
 - Støtte projekter, hvor biodiversitet anskueliggøres gennem naturovervågning. Borgere inviteres som enkeltpersoner, som grupper, skoleklasser etc. til at registrere naturindholdet i et givet område, lægge det på nettet og følge udviklingen i f.eks. en 5-årig periode. Der kan bl.a. trækkes på erfaringer fra Nordjyllands Amt. For grundskolens vedkommende er det oplagt, at arbejde med den type undervisningsforløb.
 - Iværksætte en kampagne over for sommerhusejere om at bevare biodiversitet på deres grunde. Mange sommerhusejere har naturgrunde med et stort naturindhold, men er ikke tilstrækkeligt opmærksom på værdien og betydningen af dette. En lokal kampagne i Odsherred har vist gode resultater – men også krævet en betydelig arbejdsindsats fra naturvejlederens side.
 - Udarbejde et let tilgængeligt materiale om Natura 2000-områder, som kan forstås af "den almindelige borger" i Danmark. Materialet skal kunne omdeles i folderformat og kunne bruges af naturvejlederne i forbindelse med deres formidlingsarbejde.
-

5.4 Samarbejdspartnere i udviklingsfasen og på sigt

Det er vigtigt, at både naturvejlederne og deres samarbejdspartnere føler et ejerskab til nye formidlingsmetoder. Derfor bør naturvejlederordningen inddrage en bred kreds af interessenter i arbejdet gennem deltagelse i følgegrupper. Naturvejlederforeningen, Undervisningsministeriet og WWF er potentielle samarbejdspartnere. Internationalt bør der samarbejdes med IUCN, Biodiversitetskonventionens sekretariat og de nordiske lande.

På det konkrete plan og det korte sigt, hvor der tales om udviklingskontrakter, er bl.a. Forum for Miljøundervisning og "Skoven i Skolen" potentielle samarbejdspartnere. Også mulighederne for kommercielle partnerskaber mellem private og offentlige institutioner og med turisterhvervet må vurderes i forbindelse med naturvejlederindsatsen i det 21. århundrede.

6. Effektmåling af naturvejledningens indsatsområder

Fællessekretariatet gennemfører løbende kvantitative målinger af naturvejledernes indsats, primært i form af en registrering af antal naturvejlederaktiviteter og antal deltagere. Også forbrug af foldere, omfanget af presseomtale og antal besøg på Naturnet.dk osv., giver et kvantitativt billede af naturvejlederaktiviteternes omfang.

Besøgstal er et godt udtryk for en deltagerinteresse, men der kan ikke udledes yderligere brugbare informationer om naturvejledningens effekt i samfundet i form af fx dybere indsigt, ændret og mere bæredygtig adfærd osv. hos deltagerkredsen.

Der er endnu ikke forsket i naturvejledningens kvalitative resultater eller udviklet egentlige indikatorer, resultatmålingssystemer m.v. til kvalificering og kvantificering af resultater i forhold til opstillede formidlingsmål og -metoder.

Et særligt evalueringsproblem ved en effektmåling er *formidlingens immaterielle karakter*, som umiddelbart udelukker teknisk måling. Et andet hovedproblem ved kvalitative målinger er *tidsfaktoren*. En af Naturvejlederordningens hovedmålgrupper er børn. Det er vanskeligt at måle om personer, der som børn har været på en naturskole, er mere interesseret i naturen og har en mere bæredygtig livsstil end andre.

Skov- og Naturstyrelsen og Friluftsrådet finder imidlertid, at der trods disse vanskeligheder er behov for udvikling af metoder til måling og vurdering af formidlingsarbejdets langsigtede og kortsigtede mål og kvalitative resultater. Derigennem kan det blive muligt at dokumentere indsatsens "nyttenvirkning". Endvidere bliver det muligt, at prioritere en fremtidig indsats og vælge de mest effektfulde formidlingsmetoder.

I relation til en effektmåling af formidlingsopgaven bør forskellige målemetoder og indikatorer udpeges og udvikles. De skal kunne godtgøre de områder og den måde naturvejlederne bidrager til at øge borgernes viden og bevidsthed, inden for de opstillede mål:

- Øget naturforståelse og værdien af, at bevare natur- og kulturværdier samt biologisk mangfoldighed.
- Borgerinddragelse i naturforvaltningen.
- At sikre borgernes udfoldelses- og fordybelsesmuligheder.
- Øget sundhed og livskvalitet.

Naturvejlederordningen besidder ikke den nødvendige teoretiske og praktiske viden om effektmåling. Fællessekretariatet vil derfor søge samarbejde med andre fagområder, der gennem udvikling og forskning har arbejdet med dokumentation af immaterielle indsatsområder, bl.a. DPU, RUC og Danmarks Evalueringsinstitut.

Fællessekretariatet vil i 2005 udbyde et litteraturstudie, som bl.a. kan konkretisere effektmålingerne nærmere. Dette arbejde skal omfatte et litteraturstudie over nationale og internationale forskningsresultater og metoder på området samt en sammenskrivning af resultaterne og med forslag og anbefalinger til fremtidige forskningsprojekter.

7. Naturvejlederuddannelse og kompetenceudbygning

7.1 Naturvejledernes uddannelse

Der er indtil nu påbegyndt/gennemført 18 kurser – i det følgende kaldt Naturvejlederuddannelsen, med 20 – 24 deltagere pr. gang. Hovedvægten i kurserne ligger på formidling og er baseret på, at kursisterne i forvejen har et grundlæggende kendskab til biologi, kulturhistorie og samfundsforhold. Naturvejlederuddannelsen er opdelt i moduler og varer i alt 7 uger fordelt over 2 år. Kurserne betales af Naturvejlederordningen.

Naturvejlederuddannelsen er løbende blevet justeret og moderniseret i takt med den samfundsmæssige og pædagogiske udvikling siden det 1. hold startede i 1987. For det næste hold som starter i foråret 2005, skal der ske en justering, så borgerinddragelse, sundhed og livskvalitet indgår i uddannelsen. Dette skal ske ved omprioritering af undervisningen, så den nuværende tids- og økonomiramme bevares.

I forbindelse med denne justering af uddannelsen vurderes også organiseringen af uddannelsen, fx om uddannelsen kan stykkes sammen af moduler, der købes hos forskellige udbydere og entreprenører i form af naturcentre, naturskoler, universiteter, højskoler, etc.

7.2 Kompetenceudbygning og efteruddannelse

Der er nu ca. 300 uddannede naturvejledere i arbejde. Disse har behov for kompetenceudbygning og efteruddannelse, ligesom der er behov for fornyelse og fortsat udvikling. Der må tages hensyn til, at de 300 uddannede naturvejledere er en meget forskellig sammensat gruppe. Fællessekretariatet vil nu sammen med Naturvejlederforeningen og naturvejledernes arbejdsgivere tage ansvaret for, at gennemføre en relevant efteruddannelse rettet mod naturvejlederne.

Følgende indsatsområder i handlingsplanen vil kræve efteruddannelse og kompetenceudbygning hos naturvejlederne:

- Sundhed og livskvalitet gennem gode naturoplevelser
- At bidrage til borgerinddragelse og en demokratisk proces i naturforvaltningen
- At udvikle udfoldelses- og fordybelsesmuligheder som en selvfølgelig del af varetagelsen af landskabets kultur- og naturværdier
- At skabe forståelse for, at vi skal bevare natur- og kulturværdier for efterfølgende generationer, herunder ikke mindst bevare biologisk mangfoldighed.

Foruden disse 4 indsatsområder er naturskoleområdet et indsatsområde i de kommende år. Endvidere er der til stadighed en række andre områder, hvor naturvejledere føler behov for efteruddannelse, fx storytelling, teambuilding, personlig fremtræden osv.

Naturvejledernes efteruddannelse skal bestå af et bredt spekter af tilbud. Listen over uddannelsesmetoder/ -værktøjer er lang:

Temadage, seminarer, kurser, Info-møder, nyhedsbreve, afprøvning, rapporter, foldere, hæfter, Internet, undervisning, supervision, studieture, "job swap" m.v.

Både Naturvejlederforeningen, de regionale netværk og temanetværkene er interesserede i at gennemføre kurser og temadage og har i praksis vist, at de kan gøre det billigt og effektivt. Også beslægtede formidlere som Grønne Guider, museumsformidlere og de historiske værksteder er interesserede i et samarbejde om efteruddannelse. I de senere år har også de højere læreanstalter, højskolerne og seminarierne meldt sig som interesserede.

Nogle kurser og temadage vil med fordel kunne organiseres af fx netværkene, mens andre kurser indenfor indsatsområderne med fordel kan organiseres af Fællessekretariatet.

7.3 Organisering af uddannelse og efteruddannelse

Det er naturvejlederne, der – sammen med deres arbejdsgivere – har ansvaret for, at de løbende efteruddannes til at fungere som naturvejledere i det 21. århundrede. Til gengæld har Fællessekretariatet ansvaret for, at de fornødne uddannelses tilbud eksisterer og koordineres.

For at sikre kvalitet og koordinering af naturvejledernes uddannelse og efteruddannelse, nedsætter Fællessekretariatet en rådgivende uddannelsesgruppe med repræsentanter for Fællessekretariatet, Naturvejlederforeningen, naturvejledernes arbejdsgivere, repræsentanter for beslægtede ordninger og personer med pædagogisk kompetence. I denne gruppe drøftes parternes behov, interesser og ønsker og samarbejdet etableres og formaliseres.

Den praktiske gennemførelse af uddannelse og efteruddannelse skal ske ved køb af moduler fra forskellige udbydere og entreprenører. Det kan være fra eksisterende naturvejledermiljøer, som fx Naturvejlederforeningen, naturcentre, naturskoler m.fl., eller fra universiteter, højskoler, osv. Og der kan tænkes nye tiltag – fx etablering af “Centers of Excellence” ved, at fx 3 institutioner går sammen om kursusvirksomhed og herved puljer deres viden og erfaringer som en del af en ny uddannelses- og efteruddannelsesstruktur for naturvejledere.

Formidlingsprincipper for naturvejledere til fremme af en bæredygtig udvikling

En professionel naturvejleder bør bruge nedenstående principper for at fremme forståelsen og gennemførelsen af en bæredygtig udvikling:

Gennemføre naturvejledning af høj kvalitet:

- Udvikle et dybtgående kendskab til naturen og kulturmiljøet i det område, hvor der formidles. Og herudfra opbygge en serie af relevante budskaber, historier og aktiviteter.
- Udvikle et dybtgående kendskab til de grupper, der formidles til. Skaffe kendskab til den enkelte gruppes opfattelser, erfaringer og viden og udvikle naturvejlederaktiviteten med respekt for forskelligheden i gruppen, herunder alder, kulturelle og kønsmæssige forskelle.
- Anvende en effektiv formidlingsteknik. Naturvejlederen bør have et klart mål for aktiviteten og organisere hvert program eller aktivitet omkring en relevant og central idé samt planlægge hele forløbet og evaluere forløbet bagefter.
- Være opmærksom på, at det ofte er inspiration og konkrete aktiviteter (learning-by-doing), der får folk til at handle og tænke over tingene.
- Give deltagerne flere muligheder for, at se forbindelsen mellem naturvejlederens budskaber og aktiviteter og deres egen hverdag. Deltagerne stimuleres derved til, at reflektere over deres livsstil.
- Bruge den lokale natur og udvikle praktiske og aktive metoder, der involverer flest mulige af deltagerens sanser.

Opmuntre og inspirere til en bæredygtig livsstil:

- Planlægge og gennemføre aktiviteter, så de demonstrerer bæredygtighedsprincipper.
- Indbygge bæredygtighedsprincipper i aktiviteten og sammen med deltagerne udvikle ideer til tiltag, som er realistiske lokalt og samtidig har et bredere perspektiv globalt.
- I størst muligt omfang anvende materiale fra producenter, der producerer bæredygtigt.
- Inspirere deltagerne til at involvere sig i lokale beslutningsprocesser vedrørende livsstil og udvikling.
- Udvis en ærlig, etisk og klar holdning til bæredygtighed.

Den danske Naturvejlederordning udarbejdede et udkast til disse principper i samarbejde med IUCN og International Ranger Federation. De blev diskuteret, tilrettet og vedtaget på International Ranger Federation's 4. Verdenskongres i Australien i marts 2003.